

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Затверджую
Перший проректор з науково-
педагогічної роботи
_____доц. Гусєв С.О.
«_____» _____21__р.

ПРОГРАМА

**комплексного екзамену
з методики навчання іноземних мов і педагогіки
для атестації здобувачів вищої освіти
підготовки бакалавра**

Галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**
Спеціальність **014.021 Середня освіта**
 (Мова і література (англійська))
Форма навчання: **денна**

Вінниця – 2021

Програма комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки для атестації здобувачів вищої освіти підготовки бакалавра за спеціальністю 014.021 Середня освіта (Мова і література (англійська))

Розробники: к.п.н., доцент Глазунова Т.В., к.п.н., доцент Довгалюк Т.А., к.п.н., доцент Хамська Н.Б.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри англійської філології
Протокол № 8 від " 5 " березня 2021 р.

Програма розглянута і схвалена на засіданні методичної комісії факультету іноземних мов
Протокол № 4 від "12 " березня 2021 р.

ВСТУП

Програма комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 014.021 Середня освіта (Мова і література (англійська)).

1. Мета та завдання комплексного екзамену з методики навчання іноземних мов і педагогіки

1.1. Мета: виявити рівень теоретичних знань та практичних навичок і умінь підготовки з методики навчання іноземних мов і педагогіки

1.2. Завдання:

1. Визначити рівень фахової компетентності з педагогіки.
2. Виявити та оцінити рівень теоретичної та практичної підготовки випускників бакалаврату з методики навчання іноземних мов.

1.3. Компетентності

1.3.1. Загальні компетентності:

- здатність працювати в команді та автономно;
- здатність спілкуватися іноземними мовами;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації

1.3.2. Фахові компетентності:

- здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії та на практиці;
- здатність орієнтуватись в основних тенденціях, що визначають сучасний стан іншомовної освіти у закладах середньої освіти, проектувати педагогічну діяльність;
 - здатність керувати пізнавальною діяльністю учнів, знаходити найбільш ефективні способи впливу на них, урахувати їхні психологічні особливості, створювати і згуртовувати колектив з метою вирішення освітніх завдань;
- здатність здійснювати емоційно-експресивний вплив на учнівську аудиторію.

1.4. Програмні результати навчання

- визначати та аналізувати психологічні чинники, які впливають на процес навчання школярів;
- встановлювати структуру педагогічних здібностей та виявляти шляхи їх формування у школярів;
- використовувати знання з основ філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей;

- використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі;
- використовувати сучасні методи та підходи до навчання іноземних мов;
- використовувати сучасні англomовні автентичні матеріали для формування соціокультурної компетентності;
- розробляти та адаптувати навчальні матеріали відповідно до рівня учнів

2. Програми навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен з методики навчання іноземних мов і педагогіки

2.1. Програма навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов»

Змістовий модуль 1.

Методика як наука.

Тема 1. Зміст навчання та учіння.

Характеристика традиційного підходу до навчання іноземних мов. Підхід, у центрі якого – вчитель та студентоцентризований підхід до навчання ІМ. П'ять ключових змін на шляху переходу до студентоцентризованого підходу. Принципи студентоцентризованого підходу.

Тема 2. Вчитель та учні.

Роль вчителя та учнів у студентоцентризованому підході. Психологічні фактори, що впливають на успішність учіння (тривога, психологічні бар'єри, низька самооцінка, боязнь оцінки з боку учнів та учителя, здатність до ризику). Шляхи подолання негативного впливу згаданих психологічних факторів.

Тема 3. Підходи до навчання ІМ.

Одиниці мови. Форма, зміст, значення мовних одиниць. Підхід, метод, прийом у навчанні ІМ. Комунікативний підхід. Слабкі та сильні форми комунікативного підходу (PPP, TBL).

Тема 4. Управління класно-урочною діяльністю.

Мовлення вчителя та мовлення учня. Шляхи збільшення часу мовлення учня на уроці ІМ. Підтримання дисципліни на уроці.

Змістовий модуль 2.

Формування іншомовних мовленнєвих навичок.

Тема 1. Формування лексичної навички.

Особливості навчання лексичного матеріалу на початковому та середньому ступенях. Поняття лексики. Етапи навчання лексики (ознайомлення, автоматизація, самостійне вживання). Рецептивні та репродуктивні вправи.

Тема 2. Навчання граматичного матеріалу.

Поняття граматики. Граматичні одиниці. Способи введення нового граматичного матеріалу. Способи автоматизації вживання граматичних структур. Види рецептивних та репродуктивних вправ. Самостійне вживання граматичних структур. Граматичні ігри.

Тема 3. Навчання фонетичного матеріалу.

Основні принципи навчання вимови. Навчання звуків ІМ (етапи, вправи). Навчання інтонації ІМ (етапи, вправи). Наголос у слові та реченні.

Змістовий модуль 3.

Формування мовленнєвих умінь.

Тема 1. Формування уміння читання.

Підходи до навчання читання – «знизу догори», «зверху донизу». Труднощі читання. Навчання різних видів читання (вивчаючого, ознайомлювального, переглядового). Вправи для навчання різних видів читання. Етапи роботи з текстом.

Тема 2. Формування уміння аудіювання.

Навчання різних видів аудіювання (з повним розумінням, з розумінням основного змісту). Труднощі аудіювання. Вправи для навчання аудіювання. Етапи роботи з аудіотекстом.

Тема 3. Навчання говоріння.

Формування умінь монологічного та діалогічного мовлення. Психологічні та мовні особливості монологу та діалогу. Функціональні типи монологу та діалогу. Типові вправи та опори для навчання монологу та діалогу.

Тема 4. Формування уміння писемного мовлення.

Зміст навчання писемного мовлення у загальноосвітній школі. Підходи до навчання писемного мовлення. Етапи та вправи для навчання письма.

Тема 5. Тестовий контроль у навчанні іноземних мов.

Класифікація тестів. Характеристики ефективного тесту. Різні види тестових завдань. Складання та обчислювання тестів.

Тема 6. Планування уроків на різних ступенях загальноосвітньої школи.

Планування уроків у початковій школі. Планування уроків у середній школі. Планування уроків у старшій школі.

Тема 7. Планування цілей та результатів уроку.

Формулювання цілей та очікуваних результатів уроку. Критерії ефективних результатів (SMART Outcomes).

2.1.1. Методичне забезпечення

1. Глазунова Т.В., Довгалюк Т.А., Змієвська О.О., Лісниченко А. П.,Баліцька О.С. Навчально-методичний посібник з методики навчання іноземних мов для студентів 2 курсу денної форми навчання (Частина 2).– Вінниця: ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2020. –193 с.

2. Змієвська О.О., Довгалюк Т.А., Глазунов М.С., Глазунова Т.В., Кузьміна С.А., Лісниченко А.П., Теклюк Г.П. Підготовка шкільного вчителя нового покоління: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. редакцією Т.В.Глазунової. –Вінниця: ВДПУ, 2020. –151 с.

3. Курс лекцій з методики навчання іноземних мов у загальноосвітній школі (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання. I частина) / Укладач Глазунова Т.В. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2016. – 75 с.

4. Курс лекцій з методики навчання іноземних мов у загальноосвітній школі (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання. II частина) / Укладач Авксентьєва Т.А. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2016. – 75 с.

5. Практикум з методики навчання іноземних мов у загальноосвітній школі (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання) / Укладачі: Авксентьєва Т.А., Глазунова Т.В. – Вінниця: ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2016. – 17с.

Рекомендована література: Основна

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Квасова О.Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь. – К.: Ленвіт, 2009. – 119 с.
3. Курсова робота з методики викладання іноземних мов: Посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти./ Колект. Авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої, С.В.Гапонової. – К.: Ленвіт, 2003. – 96с.
4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях: Навч. посібник / Укладачі С.Ю.Ніколаєва, С.В. Гапонова. – К.: Ленвіт, 2004. – 208 с.
6. Професійно-методична підготовка вчителя іноземних мов у педагогічному університеті / Укл. Л.В.Калініна та ін. – К.: Пед думка, 2000. – 124 с.
7. Педагогічна практика з методики викладання іноземних мов: Посібник для студентів / Кол. авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої та В.В. Черниш. – К.: Ленвіт, 2003. – 250 с.
8. Brown D. Language Assessment: Principles and Classroom Practices, 3rd edition. –Pearson, 2018. – 400p.
9. Harmer, Jeremy. The Practice of English Language Teaching. 5th ed. – Pearson, 2015.
10. Selivan, Leo. Lexical Grammar. – Cambridge University Press, 2018. – 244p.
11. Watkins P. Learning to Teach English (second edition). –Delta Publishing, 2015. – 168p.

Додаткова

1. Бех П.О., Біркун Л.В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. –1996. – №2. – С. 3-8.
2. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку /на материале русского языка как иностранного /. – М.: Рус.яз., 1989. – 210 с.
3. Професійно-методична підготовка вчителя іноземних мов у педагогічному університеті / Укл. Л.В.Калініна та ін. – К.: Пед. думка, 2000. –124с.
5. Scrivener J. Teaching English Grammar. –Macmillan: Cambridge, 2010. –287р.
- Thornbury S. How to Teach Grammar. –Longman: Pearson, 2000. –192р.
6. Andrzej Cirocki, Irshat Madyarov, Laura Baecher. Current Perspectives on the TESOL Practicum. - Springer International Publishing, 2020.
7. England Liz. Career Path Development. Creating Professional Success. –Taylor and Francis, 2019.
8. Harmer J. The Practice of English Language Learning. –Longman: London, New York, 1991. –296р.
9. Lucantoni Peter, Cellas Lidia. English as a Second Language Workbook. – Cambridge, 2020.
10. Luciana C. de Oliveira. The Handbook of TESOL in K12. -Wiley-Blackwell, 2019.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.twirpx.com/file/364438/>
2. <http://www.alleng.ru/d/rusl/rusl341.htm>
3. http://pedlib.ru/Books/5/0076/5_0076-1.shtml
4. <http://nsportal.ru/shkola/materialy-metodicheskikh-obedinenii/library/metodika-prepodavaniya-russkogo-yazyka-v-starshei>
5. http://lomonholding.ru/articles/detail/?catalogue_id=12&item_id=2726

2.1. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка»

Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Педагогіка – наука про виховання

Предмет педагогіки. Функції та категорії педагогіки. Система педагогічних наук: загальна педагогіка, вікова педагогіка (дошкільна,

шкільна, педагогіка дорослих, геронтологіка), професійна педагогіка, спеціальна педагогіка (тифлопедагогіка, сурдопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія), предметні методика. історія педагогіки, порівняльна педагогіка. Структура педагогіки як навчальної дисципліни.

Місце педагогіки в системі антропологічних наук. Зв'язок педагогіки з психологією, фізіологією, соціологією, філософією та іншими науками. Педагогічна наука і практика.

Організація і проведення педагогічних досліджень. Типи педагогічних досліджень: описове, експериментальне. Етапи педагогічного дослідження. Методи педагогічних досліджень. Спостереження. Метод експертних оцінок. Експеримент. Опитувальні методи: бесіда, інтерв'ю, анкетування. Якісні методи: аналіз результатів діяльності, документації, контент-аналіз. Методи математичного аналізу даних.

Тема 2. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.

Структура особистості. Інструментальна (знання, уміння, навички, здібності) та мотиваційно-ціннісна (почуття, ціннісні орієнтації, переконання, потреби, інтереси, ідеали, ставлення) сфери особистості. Розвиток. Рівні розвитку особистості (фізичний, психічний, соціальний, духовний).

Психічний розвиток і дозрівання. Фактори розвитку особистості. Роль спадковості у розвитку особистості. Вплив середовища на розвиток особистості. Поняття про соціалізацію. Фактори соціалізації. Активність особистості як умова її розвитку.

Виховання як фактор розвитку особистості. Поняття виховання: широке і вузьке значення. Метафори виховання. Технократична і натуралістична концепції виховання.

Взаємозв'язок між розвитком, соціалізацією і вихованням особистості.

Теорії розвитку особистості: біогенетичні (С. Холл, А. Гезелл), соціогенетичні (Дж. Уотсон, Б. Скіннер, А.Бандура, Л.С.Виготський), теорії взаємодії двох факторів (конфронтації (З.Фрейд), конвергенції (В.Штерн), персоналістичні (А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс).

Тема 3. Виховання як педагогічний процес

Поняття про педагогічний процес, його особливості. Структура педагогічного (навчально-виховного) процесу: цільовий, мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, результативний компоненти. Виховання як особливий вид діяльності.

Цілі педагогічного процесу: загальна мета, основні напрями виховання, завдання, оперативні цілі. Зв'язок між цілями і результатами педагогічного процесу.

Основні напрями виховання: розумове, моральне, естетичне, національне, трудове, фізичне.

Операційно-дійовий компонент педагогічного процесу: методи, засоби і форми навчання та виховання.

Контроль і оцінка результатів навчально-виховного процесу.

Учитель як суб'єкт педагогічного процесу

Специфіка педагогічної діяльності та її вимоги до особистості вчителя. Функції педагогічної діяльності: дослідницька, проектувальна, конструктивна, комунікативна, організаційна.

Педагогічні здібності: академічні, дидактичні, мовні, комунікативні, перцептивні, організаторські, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги. Особистісні якості педагога. педагогічне спілкування, його функції. Стилі педагогічного спілкування за характером керівництва учнями: авторитарний, демократичний ліберальний. Стилі педагогічного спілкування залежно від продуктивності їх виховного впливу (за В. Кан-Каліком). Авторитет учителя. Умови формування педагогічного авторитету.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ

Тема 4. Поняття про дидактику

Предмет, завдання та етапи становлення дидактики.

Структура інструментальної сфери особистості (знання, уміння, навички, здібності).

Дидактичні системи: традиційна (Й.Ф. Герbart), педоцентрична (Дж. Дьюї). Конструктивізм у навчанні (Ж.Піаже, Дж. Брунер). Сучасні дидактичні концепції. Особистісно орієнтовані концепції навчання.

Тема 5. Процес навчання.

Суть процесу навчання. Структура навчання. Зв'язок між навчанням і пізнавальним розвитком особистості.

Мотивація учіння. Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні.

Етапи та рівні засвоєння знань. Формування понять. Дидактичні основи формування умінь і навичок.

Поняття про принципи навчання. Походження принципів навчання. Закономірності пізнавального розвитку особистості як наукова основа принципів навчання. Характеристика принципів навчання: принцип систематичності та послідовності; принцип наочності; принцип свідомості та активності учнів; принцип доступності; принцип міцності засвоєння знань, умінь і навичок; принцип науковості; принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою; принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Тема 6. Цілі і зміст навчання

Поняття про цілі і зміст навчання. Компоненти змісту навчання: досвід пізнавальної діяльності, практичний досвід, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до дійсності.

Навчальні плани: базовий, типовий, робочий. Інваріантна і варіативна складова навчальних планів. Стандартизація змісту навчання. Державний стандарт змісту освіти.

Навчальна програма. Способи структурної побудови навчальних програм: лінійний, концентричний, спіральний. Підручники і посібники. Вимоги до шкільного підручника.

Міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки.

Теорії формування змісту навчання: дидактичний матеріалізм, дидактичний формалізм, дидактичний утилітаризм, дидактичний екземпляризм.

Таксономія цілей навчання. Проблема конкретизації навчальних цілей.

Тема 7. Методи і засоби навчання

Поняття про метод і прийом навчання. Зв'язок між методами і засобами навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання.

Класифікація методів навчання за джерелом інформації: словесні, наочні, практичні.

Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Пояснювально-ілюстративне навчання, його особливості, переваги і недоліки. Етапи пояснювально-ілюстративного навчання.

Поняття про проблемне завдання і проблемну ситуацію. Типи проблемних ситуацій. Правила та способи створення проблемних ситуацій. Етапи розв'язання проблемного завдання. Оцінка ефективності проблемного навчання.

Програмоване навчання. Типи програм і принципи їх побудови.

Типологія і характеристика засобів навчання. Використання комп'ютерів у навчанні.

Критерії оптимального вибору методів і засобів навчання.

Тема 8. Технологічний підхід у навчанні

Поняття про технологію навчання. Специфічні особливості технології навчання. Технологія формулювання діагностичних цілей. Критеріальне оцінювання як основа технологічного навчання. Відтворюваний навчальний цикл: постановка загальної мети навчання, конкретизація загальної мети, діагностична оцінка знань і умінь учнів, застосування навчальних методів і процедур, оцінювання результатів навчання. Технологія повного засвоєння навчального матеріалу. Переваги і недоліки технологічного підходу до навчання.

Тема 9. Форми навчання

Поняття про організаційні форми навчання. Історичний розвиток загальних форм організації навчання. Класно-урочна система навчання, її переваги і недоліки. Альтернативні системи навчання: мангеймська, батавська, Дальтон-план, план Трампа.

Індивідуалізація навчання та шляхи її здійснення: диференціація, внутрікласна індивідуалізація, індивідуалізація темпу навчання (акселерація, ретардація).

Урок як основна форма навчання у школі. Класифікація уроків. Типи уроків за дидактичною метою: урок вивчення нового матеріалу, урок вдосконалення знань, умінь і навичок, урок узагальнення і систематизації знань, контрольний урок, комбінований урок. Структура різних типів уроку. Загальнодидактична і методична підструктура уроку.

Форми організації навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, індивідуальна. Способи організації групової навчальної діяльності учнів. Способи створення навчальних груп.

Етапи підготовки вчителя до уроку. Аналіз уроку.

Позаурочні та позашкільні форми організації навчання: домашня робота, семінар, екскурсія, факультатив, консультація, гурток.

Тема 10. Контроль процесу і результатів навчання

Поняття про контроль навчання. Функції контролю: діагностична, навчальна, виховна, стимулююча. Види контролю: попередній, поточний, періодичний (тематичний), підсумковий.

Критерії оцінювання успішності учнів. Дидактичні вимоги до оцінювання успішності. Методи контролю навчання: спостереження, усний, письмовий, практичний, графічний.

Дидактичні тести, їх види. Переваги і обмеження дидактичних тестів. Форми тестових завдань: відкриті і закриті завдання. Етапи і вимоги до створення дидактичних тестів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів. Загальні критерії оцінювання успішності. Рівні навчальних досягнень учнів. Вимоги до перевірки і оцінювання успішності учнів.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ

Тема 11. Суть процесу виховання.

Поняття про виховання як складову педагогічного процесу. Специфічні особливості виховання, його відмінності від навчання. Структура мотиваційно-ціннісної сфери особистості: потреби, інтереси, переконання, ціннісні орієнтації, установки, ідеали, ставлення, риси характеру. Етапи виховання.

Психологічні механізми виховання: ідентифікація, наслідування, емоційнеобумовлення, мотиваційне опосередкування, конформність, вживання у соціальну роль, підтримання внутрішньої узгодженості поглядів, самоспостереження.

Концепції виховання: директивна, прихованого впливу (маніпулятивна), виховання-сприяння.

Тема 12. Принципи виховання

Закономірності виховання. Принципи виховання: безумовне позитивне ставлення до особистості, опора на позитивне в особистості, прихованість виховних впливів, поєднання поваги з розумною вимогливістю до особистості, поєднання педагогічного керівництва з розвитком ініціативи і самодіяльності вихованців, систематичність і наступність виховання, єдність і послідовність виховних впливів, емоційність виховання, урахування вікових та індивідуальних особливостей вихованця.

Тема 13. Методи виховання

Прямий і опосередкований шляхи впливу вихователя на вихованців. Поняття про метод і прийом виховання. Класифікації методів виховання.

Методи виховання через вплив на підсвідомість вихованця (навіювання, педагогічно доцільна самопрезентація).

Методи виховання через вплив на свідомість вихованця (переконування, дискусія, приклад).

Методи виховання через організацію поведінки вихованця (вимога, привчання, доручення, створення виховних ситуацій, рольова гра).

Методи оцінювання і корекції поведінки вихованців (заохочення, покарання).

Вибір методів виховання.

Тема 14. Виховання особистості в колективі

Поняття про колектив. Основні характеристики виховного колективу. Умови ефективного впливу колективу на особистість. Стадії розвитку дитячого колективу. Шляхи формування колективу.

Тема 15. Організація самовиховання школярів

Самовиховання як фактор розвитку особистості. Зв'язок між вихованням і самовихованням. Організація самовиховання учнів. Етапи педагогічного керівництва самовихованням школярів. Методи та прийоми самовиховання.

Тема 16. Особливості виховання дітей з відхиленнями у поведінці

Поняття про важковиховуваність. Типи важковиховуваних дітей. Причини відхилень у поведінці вихованців. Поняття про корекцію поведінки. Етапи корекційної роботи з важковиховуваними дітьми.

Тема 17. Взаємодія школи, сім'ї та громадських організацій у вихованні молоді

Сім'я як важливий інститут виховання особистості. Педагогічні умови успішного сімейного виховання. Типові помилки сімейного виховання. Форми співробітництва школи і сім'ї у вихованні дітей. Роль дитячих і юнацьких самодіяльних організацій у вихованні молоді.

ШКОЛОЗНАВСТВО

Тема 18. Управління навчально-виховною роботою школи

Суб'єкти управління навчально-виховною роботою школи. Рада школи. Педагогічна рада, зміст і організація її роботи. Функції директора школи та його заступників. Планування роботи школи. Система внутрішкільного контролю.

Тема 19. Методична робота в школі

Завдання методичної роботи. Форми методичної роботи. Предметні методичні об'єднання. Шляхи самоосвіти вчителів. Атестація вчителя.

Тема 20. Система освіти в Україні

Принципи організації освіти в Україні. Правові основи освіти. Система освіти в Україні. Типи навчально-виховних закладів. Державні та місцеві органи управління освітою.

Рекомендована література

Основна

1. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І.Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця, 2019.
2. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Методика викладання педагогіки: курс лекцій: вид.2, доповнене. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 327 с.
3. Зайченко І. Педагогіка: Підручник К.: 3-є видання перероблене та доповнене Вид-во Ліра К, 2016. 608 с.
4. Пашенко М.І. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр ЦУЛ 2019, 228 с.
5. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками. Шукаємо рішення: Навчально-методичний посібник для майбутніх вчителів. – Вінниця, 2017. – 108 с.

Додаткова

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2012. – 616 с.
2. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. / В. П. Максименко – Хмельницький:

- ХмЦНП, 2013. – 222 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. – 3-є вид. випр.. – К.: Академвидав, 2015. – 304 с.
 4. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року //Законодавство України. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>. –
 5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27.10.2016 р. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shola_compressed.pdf.
 6. Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти : колективна монографія / Акімова О.В., Галузьяк В.М. [та ін.] – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 388 с.
 7. Федорчук Е.І. Ф 33 Тести для самоконтролю з загальної педагогіки. Навч.-метод. посіб. / Е.І.Федорчук. – Кам'янець-Подільський: Видавництво «Абетка-світ», 2013. – 30 с.
 8. Чепіль М.М. Порівняльна педагогіка: навч. посібник. К.: Академвидав, 2014. – 216 с.
 9. Шулигіна Р. Педагогіка: навчально-методичний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. К.: Університетська книга, 2017. 144 с.

Змістовий модуль 2. **«ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ»** **РОЗВИТОК ОСВІТНІХ СИСТЕМ**

Тема 1. Типи виховання

Виховання в первісному суспільстві як історично перший тип виховання. Провідні концепції виникнення виховання: еволюційно-біологізаторська, психологічна, релігійна, соціологічна, соціокультурна. Характеристика виховання на різних етапах первісного суспільства.

Східний тип виховання. Педагогічні традиції давніх цивілізацій Сходу. Характеристика виховання в Давньому Єгипті, Давньому Ірані, Давній Індії, Давньому Китаї. Розвиток виховних традицій народів Близького і Середнього Сходу.

Становлення західного типу виховання. Виховні традиції Давньої Греції і Давнього Риму як першоджерела розвитку західної педагогічної теорії і практики. Вплив Візантії на подальший розвиток освіти.

Вітчизняний тип виховання. Характерні риси виховання і навчання дітей у давніх слов'ян. Загальна характеристика освіти і виховання в Київській Русі (X-XIII ст.).

Тема 2. Виховні системи

Спартанська система виховання, її мета, зміст, форми і методи виховання, навчальні заклади. Цілеспрямований, державний, суспільний, безперервний характер виховання.

Афінська система виховання. Всебічний і гармонійний розвиток особистості як мета виховання. Головні принципи: змагальність, поетапність, орієнтованість на “сукупність добродійностей”, демократичність.

Релігійна традиція виховання (VI-XV ст.). Вплив церковної культури на розвиток освіти. Програма церковного навчання і виховання. Навчальні посібники, керівництва, розмовники та ін.

Лицарське виховання. “Сім лицарських добродійностей” як основа змісту виховання лицаря. Система та основні традиції лицарського виховання.

Система виховання джентльмена (Дж.Локк). Високоосвічена, ділова людина як ідеал виховання. Основні складові системи: фізичне, моральне і розумове виховання. Орієнтація системи на врахування індивідуальних особливостей.

Система виховання в колективі (А.С.Макаренко) або система “комуністичного виховання”. Колектив як інструмент розвитку особистості. Етапи розвитку колективу – основа його практичної організації. Закони розвитку колективу. Основні показники успішності виховання.

Тема 3. Розвиток освітніх інститутів

Перші навчальні заклади Давнього Сходу. “Дома табличок” – навчальні заклади 3 т. до н.е., їх еволюція, пріоритети в навчанні і вихованні (Ассірія, Вавілон, Шумер). Державні школи Давнього Єгипту, зміст і форми їх роботи. Ступенева школа Давньої Індії. Навчальні заклади Давнього Китаю.

Школа Давньої Греції. Центри навчання писців (Крит). Залежність характеру навчання від культури городів-полісів (держав) (VI-IV ст. до н.е.).

Освіта Давнього Риму: елементарна освіта (тривіальні школи), школи підвищеного типу (граматичні школи), школи риторів. Виховні центри – “колегії юнацтва”. Шкільний канон.

Триступенева освіта Візантії: I ступінь – елементарна освіта (школи грамоти); II ступінь – підвищена освіта (приватні, церковні, державні граматичні школи); III ступінь – вища освіта (“Аудиторіум”).

Типи шкіл Київської Русі. Школи “учіння книжного”, їх організація, зміст і методи роботи. Монастирські школи. Майстри грамоти.

Розвиток школи в Західній Європі в епоху раннього Середньовіччя. Станове домашнє навчання. Церковні навчальні заклади: кафедральні і монастирські школи. Поява різних типів міських шкіл. Утворення перших університетів.

Еволюція освітніх інститутів Сходу в епоху Середньовіччя. Два рівні освіти в Ісламському світі. Приватні релігійні школи початкової освіти

(кітаб). Шляхи отримання вищого рівня освіти. Поява нових навчальних закладів – медресе.

Розвиток мережі навчальних закладів у Західній Європі в епоху Відродження і Реформації. Школи елементарної освіти. Навчальні заклади підвищеної освіти: міські латинські школи, гімназії (Німеччина) граматичні школи (Англія), коледжі (Франція), школи ієронімітів (Німеччина, Нідерланди), двірцеві школи (Німеччина, Італія), школи ієзуїтів та ін.). Вища освіта. Розвиток української національної системи освіти.

Відображення особливостей Українського Відродження в розвитку різних типів навчальних закладів: католицьких шкіл, міських (латинських) шкіл, уніатських шкіл, протестантських шкіл, братських шкіл. Українські академії. Розвиток освітніх інститутів у Новий час.

Навчальні заклади класичного типу в Західній Європі XVII-XVIII ст. Розвиток закладів початкової освіти. Благодійні та недільні школи для бідних (Англія). Католицькі початкові школи (Франція). Поява навчальних закладів нового типу – шкіл сучасної освіти.

Освітні реформи початку XVIII ст. в Україні і Росії. Організація державних шкіл різних типів та зародження і розвиток професійної освіти. Заснування Академії наук і навчальних закладів при ній. Розвиток університетської освіти у XIX ст. Зміни в шкільній системі в II половині XIX ст.

Головні напрями розвитку школи Західної Європи в XIX ст. Специфічні і загальні риси початкової освіти країн Заходу. Виникнення нового типу навчальних закладів - вищої початкової школи. Становлення системи середньої освіти.

Тема 4. Розвиток школи в Новітній час.

Загальні і характерні тенденції перебудови школи в Західній Європі та Америці в I половині XX ст. Основні напрями розвитку зарубіжної школи в II половині XX ст. Поява відкритих і альтернативних шкіл.

Тема 5. Розвиток вітчизняної освіти в XX ст.

Шкільні реформи початку XX ст. Система народної освіти України (1920). Положення про єдину трудову школу УСРР (1919р.). Кодекс законів про народну освіту в УРСР (1922 р.). Введення загальної обов'язкової початкової освіти (1930 р.). Введення єдиної системи народної освіти (1934 р.). Стан школи в роки Великої Вітчизняної війни (1941-45р.). Здійснення обов'язкової 8-річної освіти (1970 р.). Шкільна реформа 1984 р., її недоліки. Відродження національної системи виховання в період будівництва незалежної України.

Тема 6. Інноваційні освітні системи кінця XIX ст. – XX ст.

“Трудова школа”. Діяльність перших типів трудових шкіл Німеччини, Швейцарії, Австрії. Школи за проектом Г.Кершенштейнера (Німеччина). Колонія ім.Дзержинського і комуна ім. Горького під керівництвом А.С.Макаренка (Україна). “Перша дослідна станція з народної освіти” С.Г.Шацького (Росія). Діяльність П.П.Блонського (Росія).

Школи “вільного виховання”. Яснополянська школа Л.М.Толстого (Росія). Орієнтація на інтерес і розвиток у процесі навчання. “Дім дитини” М.Монтессорі (Італія). Монтессорі-освіта як система ефективної соціалізації особистості в умовах вільного виховання. Школа О.Нілла “Саммерхіл” (Англія) – школа “абсолютної свободи учнів”.

“Школа для життя, через життя” О.Декролі (Бельгія) – “Ермітаж”. “Центри інтересів” як основна ідея школи. Принципи організації діяльності: зв’язок з природою, контакт з сім’єю, врахування особливості розвитку мислення в навчанні.

“Лабораторна школа” Д.Дьюї (США) Організація навчання шляхом наближення до життя і досвіду дитини. Урахування особливостей розвитку дитини в процесі навчання.

“Вальфдорфська школа” (Р.Штайнер, Німеччина). Відкриття першої вільної вальфдорфської школи в 1919 р. в м.Штутгарті. Самоврядування, свобода, автономія від соціального світу, залучення батьків як основні характеристики школи. Розв’язання завдань всебічного розвитку особистості засобами інтелектуальної духовної діяльності. Створення єдиної емоційно-естетичної основи навчання.

Школа, організована у відповідності з “методом проектів” (У.Кілпатрик, США, Б.Рассел, Великобританія, 1920-30-ті рр.). Навчальна програма як сукупність взаємопов’язаних дослідів. Свобода учнів у виборі занять, видів діяльності, змісту шкільної програми. Роль учителя.

Школи, які працюють за “дальтон-планом” (Е.Паркхерст, США, 1920-30 рр.) Суть системи: виконання навчальної програми, розподіленої на контракти. Основні принципи: свобода дитини, взаємодія її з групою дітей, розподіл навчального часу.

“Нова французька школа” (С.Френе, Франція). Заснування початкової школи-інтернату в м.Піульї в 1935 р. Основні елементи “техніки Френе”: шкільна друкарня, шкільний кооператив, “вільні тексти”, карточки-фішки, робоча бібліотека та ін.

“Павлиська середня школа” В.О.Сухомлинського (Україна). Система родинно-шкільного виховання. Використання надбань народної педагогіки. Методика роботи у “Школі радості”. Шляхи виховання творчої особистості. Шляхи вдосконалення змісту освіти, забезпечення “радості розумової праці учнів”

“Відкриті школи” (Великобританія, поч. 1970-х рр.) Основні ідеї “відкритого навчання”: індивідуальний характер навчання (відмова від обов’язкових навчальних планів, програм, класно-урочної форми навчання,

твердого розкладу, оцінної системи контролю); “інтегрований день”, засіб відкриттів; вільний режим.

“Альтернативні школи”. Поява перших альтернативних шкіл у США в сер. 1970-х рр. Їх особливості: застосування нетрадиційних методик навчання і виховання, акцент на гуманних відносинах учасників навчально-виховного процесу, на розвитку індивідуальних здібностей і творчого потенціалу.

“Експериментальні школи”. Дослідна робота учителів-новаторів 1960-80-х рр. (І.П. Волков, Т.І.Гончарова, І.П.Іванов, Є.І.Ільїн, В.А.Караковський, С.М.Лисенкова, В.Ф.Шаталов та ін.). Пошуки шляхів інтенсифікації навчального процесу, урахування індивідуальних особливостей школярів в умовах класно-урочної системи, гуманізації навчання. Педагогіка співробітництва.

Модель “школи діалогу культур” В.С. Біблера (80-90-ті рр.). Шкільне навчання як інтенсивне зближення виховних і освітніх цінностей різних культур.

Приватні школи (90-ті рр.) як апробація власних нетрадиційних програм навчання.

Тема 7. Розвиток педагогічної теорії

Розвиток проблеми мети і суті виховання.

Суть виховання у філософських теоріях Давнього Сходу. Моральне самовдосконалення як мета виховання у концепції Конфуція.

Філософи Давньої Греції про виховання: Демокрит, Сократ, Платон, Арістотель.

Педагогічні ідеї Давнього Риму (Плутарх, Квінтіліан). Вплив традицій античної культури на розвиток педагогічних ідей Візантії. Погляди Іоанна Златоуста, Іоанна Домаскіна, Симеона Нового Богослова.

Розвиток проблеми суті виховання філософами Середньовічного Сходу (Абу Юсуф Якубі ібн Ісхак Кінді, Абу Насра ібн Муххамед аль-Фабарі, Абу Рейхан Муххамед ібн Ахмед аль-Біруні, Абу Алі Хусейн Абдаллах Сіна (Авіценна).

Виховні ідеали Київської Русі. Основні педагогічні пам’ятки: “Ізборник Святослава”, “Повчання Володимира Мономаха дітям”, “Слово о законі і благодаті”. Розвиток проблеми суті виховання у вітчизняній педагогіці XIV-XV ст. (“Домострой”, “Бджола”).

Ідеї педагогів-гуманістів епохи Відродження Вікторіно де Фельтре, Т.Кампанелла, Ф.Рабле, М.Монтень, Е.Роттердамський, Т.Мор та ін.

Видатні представники Українського Відродження М.Смотрицький, П.Могила, І.Вишенський, П.Беринда, К.Ставровецький, І.Борецький, Е.Славинецький, Ф.Прокопович, І.Гізель та ін. Козацька педагогіка. Мета виховання в козацькій педагогіці. Ідейні основи козацької педагогіки.

Педагогічна думка Нового часу: (Я.А.Коменський (“Велика дидактика”), Дж.Локк (“Думки про виховання”), Ж.-Ж.Руссо (“Еміль, або

Про виховання”), Й.Г.Песталоцці (“Лінгардт і Гертруда”) про мету і суть виховання.

Й.Ф.Герbart (“Загальна педагогіка, виведена з мети виховання”) про мету виховання і засоби педагогічного впливу як центральне питання педагогіки. Етичне обґрунтування загальної мети виховання.

Обґрунтування мети і суті виховання у вітчизняній педагогіці XVIII-XIX ст. (Г.С.Сковорода, О.В.Духнович, Т.Г.Шевченко, І.Я.Франко, М.С.Грушевський та ін.).

М.І.Пирогов про мету виховання. Ідея загальнолюдського виховання. Стаття “Питання життя”.

К.Д.Ушинський про мету виховання як єдність народності, духовності і науки. “Про моральний елемент у російському вихованні”.

А.С.Макаренко про політичну та конкретно-історичну зумовленість мети виховання. Програма формування особистості. Діалектика цілей та методів виховання. “Мета виховання”.

В.О.Сухомлинський про всебічний розвиток особистості як мету виховання. Питання розумового, морального, трудового та естетичного виховання учнів. Формування людини-громадянина, патріота. “Народження громадянина”.

Тема 8. Розвиток концепції української національної системи освіти (2 п. XIX ст. – поч. XX ст.)

Концепція національної системи освіти М.П.Драгоманова. Рідна мова як основа національної освіти, її значення в розвитку особистості. М.П.Драгоманов про формування патріотизму, національної свідомості і самосвідомості. Вимоги до вчителя. “Народні школи на Україні”.

П.О.Куліш про українську національну систему виховання. Роль народознавства у формуванні патріотизму молоді. П.О.Куліш про значення рідної мови для розвитку національного мислення. “Граматка”, правопис “кулішівка”.

Обґрунтування Б.Д.Грінченком національних основ освіти і виховання. “Мета народної школи”. Патріотична спрямованість підручників для народної школи “Українського Букваря”, “Української граматики”, читанки “Рідне слово”.

Б.Д.Грінченко про вчителя. “Народні вчителі і українська школа”.

Характеристика стану народної освіти П.А.Грабовським. “Про розвиток шкільної освіти в Охтирському повіті Харківської губернії”, “Дещо про освіту на Україні”. Проблеми народного вчителя.

Педагогічні погляди М.М.Коцюбинського щодо стану української національної освіти. “Світло і тіні російського життя”. Питання підготовки народного вчителя. Характеристика методів навчання і виховання. “Шкільна справа”.

М.І.Костомаров про розвиток національної школи, навчання і виховання дітей рідною мовою. Значення міфології і фольклору народу у формуванні національної свідомості. “Книги буття українського народу”.

І.Я.Франко про стан освіти, школи і педагогіки в Галичині. Освіта народу в Галичині. Мета і завдання виховання, зміст і методи навчання. Погляди на розвиток української національної системи виховання, народного вчителя.

Педагогічні погляди Л.Українки. Характеристика системи освіти, становище народних вчителів. “Школа”.

Наукове обґрунтування концепції національної школи С.Ф.Русової. “Нова школа”, “Націоналізація школи”. Концепція національного дитячого садка. “Дошкільне виховання”. С.Русова про зміст освіти, шляхи формування національної свідомості і самосвідомості, про підготовку національних педагогічних кадрів.

Проблеми національної освіти, рідної мови як основи національного виховання та освіти в творчості І.І.Огієнка. “Навчаємо дітей своєї української мови”, “Рідномовний катехізис”, “Українська культура”.

М.С.Грушевський про національну школу, українську систему виховання. Обґрунтування положень про необхідність навчання рідною мовою. “Про українську мову і українську школу”.

Розробка теоретичних основ діяльності народної школи Т.Г.Лубенцем. Ідея загального обов’язкового характеру народної освіти. Підтримка діяльності недільних шкіл. “Педагогічні бесіди”. Ідея навчання рідною мовою. “Грамматика”.

Тема 9. Дидактичні теорії і концепції

Дидактичні теорії. Сенсуалістична теорія пізнання. Формування сенсуалістичних педагогічних принципів Я.А.Коменським “Велика дидактика”. Обґрунтування Дж.Локком емпірично-сенсуалістичної концепції пізнання. Критика ним теорії вроджених ідей. Теорія “чистої дошки” (tabularasa). “Досвід про людський розум”.

Теорія “педагогічного активізму” Й.Г.Песталоцці – початок нового етапу розвитку дидактики. Розуміння навчання як справи не тільки учителя, але й самого учня, а засвоєння як акту самодіяльності і саморозвитку. Учень як суб’єкт навчання.

Теорія “виховувального навчання” Й.Ф.Гербарта. Розуміння Гербартом виховувального навчання як діалектичної взаємодії функцій виховання і навчання. Розвиток всебічного інтересу як основне завдання виховуючого навчання. Розробка класифікації видів інтересу в їх співвідношенні з характером пізнавальної діяльності.

Теорія розвивального навчання. Й.Г.Песталоцці як один із засновників теорії розвивального навчання. Вироблення у вихованців ясних понять з метою активізації їхніх пізнавальних сил. 33 правила навчання А.Дістервега як шляхи реалізації розвивальних завдань, шкільної освіти. Розробка

взаємозв'язку змістовного і розвивального боків процесу навчання в працях К.Д.Ушинського. Подальша розробка теорії розвивального навчання В.О.Сухомлинським. Емоційне пробудження розуму дитини, інтелектуальне натхнення учнів у пошуковій діяльності. Обґрунтування психолого-педагогічних закономірностей впливу навчання на розвиток і виховання особистості (Л.В.Занков, Д.Б.Ельконін, В.В.Давидов).

Рекомендована література **Основна**

1. Акімова О.В., Волошина О.В. Історія педагогіки(у мнемокартах і таблицях) / О.В. Акімова, О.В. Волошина. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 112 с.
2. Акімова О.В., Волошина О.В. Історія педагогіки. Методичні рекомендації для проведення практичних занять. Вінниця: Вінницька обласна друкарня 2014, 123 с.
3. Левківський М. В. , Пащенко Історія педагогіки : К.: Центр навчальної літератури,, 2016. –380 с.
4. Левківський М. В. Історія педагогіки : [навч.-метод, посіб.] К.: Центр навчальної літератури, 2019. 380 с.
5. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. П69 Практикум з історії педагогіки: навч.-метод.посіб. [для студ. закл. вищої освіти]. Вид 4-те, доповнене й перероблене. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с

Додаткова

1. Аймедов К.В. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 352 с.
2. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій : навч. посібник / В. П. Кравець ; Міністерство освіти України. - Тернопіль : Кн.-журн. вид-во "Тернопіль", 2014. - 357 с
3. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в. / Под ред. А.И.Пискунова. - 2-е изд. -М. : Мысль, 2015.-450 с.
4. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва./ В. Кравець. -Тернопіль : Світло, 2015. - 409 с.
5. Скільський Д.М. Історія української педагогіки. Ілюстрований навч. посібник / Д.М. Скільський. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. — 340 с.
6. Хамська Н.Б. Маловідомі сторінки історії педагогічної думки вінниччини XVII – поч. XX ст. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. –

Змістовий модуль 3. МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Організація діяльності класного керівника

Напрями діяльності та функції класного керівника у сучасній школі.

Роль і місце класного керівника в системі виховних впливів на особистість дитини. Основні напрями діяльності класного керівника. Функції класного керівника за напрямками “Здоров’я”, “Взаємодія”, “Інтелект”, “Моральність”, “Дозвілля”, “Родина”. Функціональні обов’язки класного керівника. Кваліфікаційна характеристика класного керівника.

Модель системи виховної роботи класного керівника. Складові системи виховної роботи класного керівника. Психолого-педагогічна діагностика. Проектувальна діяльність класного керівника. Конструктивна діяльність. Організація виховної діяльності в учнівському колективі. Особистісно-орієнтований підхід та індивідуальна робота з дітьми.

Тема 2. Вивчення класним керівником особистості учня

Поняття вихованості. Критерії та показники вихованості. Рівні вихованості особистості. Етапи вивчення вихованості школярів. Методи вивчення особистості учня: аналіз умов життя, вивчення шкільної документації, спостереження, бесіда, анкетування, метод незакінчених речень, аналіз продуктів діяльності, тестування, експеримент.

Тема 3. Методика вивчення класного колективу

Методи вивчення учнівського колективу: соціометрія, метод ділової та рольової гри, сфокусоване групове інтерв’ю. Умови ефективності використання даних методів.

Тема 4. Планування виховної роботи

Календарний план виховної роботи на чверть, тематичний план виховної роботи. План виховної роботи на тиждень. Прогностичні вміння. Вимоги до перспективного календарного планування.

Тема 5. Методика педагогічного впливу

Поняття прийому педагогічної взаємодії. Класифікація прийомів. Умови використання прийомів педагогічної взаємодії в системі навчально-виховної роботи. Аналіз педагогічної ситуації. Принципи педагогічного впливу.

Тема 6. Методика попередження та розв’язання конфліктних ситуацій у навчально-виховному процесі

Конфлікти в навчально-виховному процесі: їх особливості та загальні фактори виникнення. Типи конфліктів і причини їх виникнення. Методика попередження конфліктних ситуацій: умови профілактики конфлікту, прийоми його запобігання. Методика розв'язання конфліктів: методи та прийоми.

Тема 7. Методи та форми виховної роботи класного керівника

Методика виховної роботи з важковиховуваними дітьми

Поняття важковиховуваності. Динаміка розвитку відхилень у поведінці. Типологія девіантної поведінки. Аналіз причин девіантної поведінки неповнолітніх. Сутність профілактики правопорушень неповнолітніх. Використання можливостей педагогічної діагностики в профілактичній роботі. Особливості педагогічного керівництва в роботі з важковиховуваними учнями. Методика організації позашкільної роботи з важковиховуваними.

Тема 8. Взаємодія класного керівника і сім'ї у вихованні школярів

Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Виховні можливості сім'ї. Завдання сімейного виховання. Типи неправильного сімейного виховання. Умови ефективного виховання в родині. Завдання педагогічного керівництва сімейним вихованням. Зміст і форми співробітництва класного керівника і сім'ї (масові, групові, індивідуальні, традиційні і нетрадиційні). Методика контактної взаємодії класного керівника з родиною.

Тема 9. Форми і методи позаурочної виховної роботи

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Форми організації діяльності учнів у позаурочний час. Умови ефективності реалізації форм виховної роботи. Методика підготовки виховних заходів. Класна година: функції, форми проведення.

Тема 10. Методика підготовки і проведення бесіди

Бесіда як метод виховання. Вплив даного методу роботи класного керівника на формування особистості учня, розвиток колективних відносин. Переваги бесіди як діалогічної форми комунікативної діяльності. Композиція бесіди: варіанти розвитку діалогу. Психолінгвістична програма бесіди: технологія інформування та слухання. Методика підготовки до проведення бесіди.

Тема 11. Методика та організація проведення диспуту

Диспут як одна з форм виховної роботи. Значення даної форми роботи для розвитку особистісних якостей та здібностей учнів, набуття колективом ціннісно-орієнтаційної єдності. Складність організації дискусії як вільного обговорення складних актуальних проблем суспільного життя. Структура

проведення диспуту. Психолінгвістична програма диспуту: завдання по відношенню до проблеми, завдання по відношенню до групи учасників, завдання по відношенню до кожного окремого учасника. Методика підготовки та проведення диспуту.

Тема 12. Методика організації класної години

Мета позаурочної виховної роботи. Умови ефективності її реалізації. Пріоритетні напрями виховної роботи. Методика проведення класної години. Підготовка та проведення традиційних форм виховної роботи з учнівським колективом. Інноваційні форми виховної роботи.

Тема 13. Технологія підготовки КТС

КТС – один з універсальних способів організації діяльності школярів, його значення у формуванні особистості учня. Методика організації КТС. Види діяльності класного колективу: пізнавальна, суспільно-корисна, художньо-творча, вільне спілкування. Методичні вимоги до організації виховуючої діяльності.

Рекомендована література

Основна

1. Галузяк В.М. Діагностичний інструментарій класного керівника / В.М. Галузяк, І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. – 200 с.
2. Методика виховної роботи. Практикум : навчально-методичний посібник для студ. пед. ун-тів / кол. авт.; ред. О.О. Лаврентьєва. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – 102 с.
3. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Курс лекцій / І.Л. Холковська. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 192 с.
4. Холковська І.Л. Методика виховної роботи: Практикум / І.Л. Холковська. - Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 207 с.

Додаткова

1. Андрощук І. В., Андрощук І. П. Методика виховної роботи: навчальний посібник. В-цтво Навчальна книга– Богдан 2014. – 320 с.
2. Галузяк В.М. Особистісна референтність вихователя: її сутність і типи / В.М. Галузяк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Вип. 46. – Вінниця, 2016. – С.142-148.
3. Булінг у школі: хто і як має реагувати / <http://osvita.ua/school/71073>/Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 5, ст.33)/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

4. Кузьмінський А.І., Омеляненко С.В. Педагогічна мудрість [Текст] : хрестоматія.- Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. - 308 с.
5. Моїсеєв С. О., Іванечко Л. М.* Інноваційні технології виховання учнів загальноосвітньої школи / Наука школі. Таврійський вісник освіти. – 2015. – № 1(49). – С. 16 –22.
6. Столяренко О.В. Професійна компетентність майбутнього вчителя в контексті полікультурного виховання / О.В. Столяренко // Нові технології навчання: наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 204-206.
7. Лист МОН України від 16.08.2019 № 1/9-523 «Про національно-патріотичне виховання у закладах освіти у 2019/2020 навчальному році».
8. Сяба М. О. Співпраця батьків дітей з особливими потребами та вчителів в американській освітній системі / Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2015.– с. 160 – 167 / <http://oaji.net/articles/2015/690-1451307608.pdf>
9. Хамська Н.Б. Формування моральних якостей майбутнього вчителя засобами притч / Неліна Хамська // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки Нац. акад. пед. наук України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький: №2. – ХГПА, 2016. С.174 – 181.
- 10.Хамська Н.Б. Методичні рекомендації з організації та проведення педагогічної практики для ЗВО бакалавра. – Вінниця 2019. – 55 с. (2 д.а.)
- 11.Гриджук Н.О. Взаємодія школи і сім'ї як важлива складова формування особистості / www.cuspu.edu.ua > ntmd > konferentsiy > prohrama

3.Критерії оцінювання відповіді

Оцінка студенту на екзамені виставляється за 100-баловою, розширеною шкалою та за шкалою ECTS.

Оцінка **«відмінно» (ECTS – А (90-100 балів))** ставиться за глибокі знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ і педагогіки, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; студент точно і повно відповів на запитання білета і правильно розв'язав практичні завдання, а також чітко і логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання, вільно володіє науковою термінологією з методики ІМ.

Оцінка **«дуже добре» (ECTS – В (80-89 балів))** ставиться за міцні знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ і педагогіки, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення на практиці; при відповіді студент припустився деяких помилок або дав неповну відповідь за умови, що

принципові моменти питання розкриті правильно, а при розв'язанні практичного завдання допущені лише незначні неточності.

Оцінка «добре» (ECTS – C (75-79 балів)) ставиться за міцні знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ і педагогіки, включаючи аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні неточності; за вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних завдань; студент припускається несуттєвих помилок і не в змозі чітко й повно відповісти на додаткові запитання за умови, що допущені помилки усуваються самим студентом, коли на них вказує екзаменатор.

Оцінка «задовільно» (ECTS – D (60-74 бали)) ставиться за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість і неповноту відповіді. При розв'язанні практичного завдання допущені помилки і порушена логіка, що вплинуло на результат та правильність висновків.

Оцінка «достатньо» (ECTS – E (50-59 балів)) ставиться за слабкі знання навчального матеріалу з методики навчання ІМ і педагогіки, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності їх викладу, за слабе застосування теоретичних положень при виконанні практичних завдань.

Оцінка «незадовільно» (за системою ECTS – FX (35-49 балів)) ставиться за незнання значної частини навчального матеріалу з методики навчання ІМ і педагогіки, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань.

Розподіл балів за відповідь

1-е питання – 25 балів

2-е питання – 25 балів

3-є питання – 25 балів

4-е питання – 25 балів

4. Зразки комплексних кваліфікаційних завдань.

Екзаменаційний білет №1

1. Принципи навчання та їх характеристика
2. Learner-Centered Principles for Teaching
3. Teaching Vocabulary at Production Stage
4. Контрольну роботу з англійської мови в 9-му класі написали погано. Вчителька незадоволено аналізувала. Коли черга дійшла до Віктора, вона, не стримавши негативних емоцій, без усяких пояснень попросила щоденник, щоб виставити «незадовільно». Юнак не погодився. Вчителька, підвищивши голос, повторила вимогу. У відповідь – мовчання. У насторожені й тиші класу пролунав вирок: «Твоїй впертості я не дивуюся, твій брат такий самий, як ти. Недарма і батько від вас пішов. Від таких синів утечеш мимоволі...».

Слова вчительки викликали могильну тишу, а Віктор піднявся і сказав: «Батько Вам розповість, чому він пішов... Я його про це попрошу. Спеціально для Вас...». *Проаналізуйте дії вчительки. Які принципи виховання було порушено? Спрогнозуйте подальший розвиток подій.*

Екзаменаційний білет №2

1. Роль виховання у розвитку особистості. Технократична і натуралістична концепції виховання.
2. Communicative Language Teaching: strong and weak forms.
3. Drills for practicing grammar.
4. Дайте характеристику підліткам «покоління Z». Розробіть рекомендації щодо роботи з цією категорією учнів.

Екзаменаційний білет №3

1. Особливості виховання дітей з відхиленнями у поведінці.
2. Ways of introducing new grammar patters.
3. Поняття про цілі і зміст навчання. Компоненти змісту навчання: досвід пізнавальної діяльності, практичний досвід, досвід творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до дійсності.
4. Ви - класний керівник. Дізналися, що в класі спостерігається таке явище, як булінг. Розробіть конкретні рекомендації щодо запобігання булінгу в класному колективі.

5. Зразки відповідей на комплексні кваліфікаційні завдання.

1. Принципи навчання та їх характеристика

Кожна діяльність має якісь загальні правила. Такі загальні правила, нормативні положення, які регулюють навчальний процес, називаються принципами дидактики.

Крім поняття «принципи» у дидактиці вживається близьке за значенням поняття - «правила». Це співвіднесення загального і часткового: до кожного принципу можна сформулювати певні правила, які допомагають його реалізувати. Для гуманітарних наук взагалі характерне різночитання, тому й принципи дидактики різні науковці виокремлюють по-різному. Але є певна кількість загальноприйнятих дидактичних принципів, які виділяють практично всі автори дидактичних концепцій, починаючи з Я.А.Коменського, Й.Г.Гербарта, К.Д.Ушинського.

1. Принцип систематичності й послідовності навчання передбачає:
 - при вивченні нового матеріалу спиратися на вже засвоєні учнями знання (актуалізація опорних знань);
 - йти від загального до конкретного - поступово диференціювати та конкретизувати загальні положення;

- розкривати зовнішні й внутрішні зв'язки між теоріями, законами і фактами, використовувати міжпредметні зв'язки.

2. Принцип наочності навчання (золоте правило дидактики - Я.А.Коменський).

Навчання повинно впливати на всі органи чуття, включаючи різні аналізатори.

- В основі засвоєних учнями абстрактних положень повинні лежати чіткі уявлення про реальні об'єкти довколишньої дійсності. Тому пояснення нового матеріалу треба починати зі створення в учнів яскравих, реальних уявлень про явища, що вивчаються.

3. Принцип свідомості й активності у навчанні передбачає:

- використання пошукових, творчих, проблемних методів навчання, систематичне створення у навчанні проблемних ситуацій;

Учитель демонструє накриту аркушем паперу перевернуту склянку з водою і ставить запитання: чому вода не витікає?

Учитель демонструє сполучені капілярні трубки, вода в яких знаходиться на різних рівнях. Чому не діє закон сполучених посудин?

- широке застосування таких методів навчання, як дидактична гра, дискусія;
- використання різних прийомів, аби включити учнів у роботу (створення проблемної ситуації, стимулювання пошуку, евристичне навчання, гра, дискусія).

5. Принцип доступності вимагає орієнтуватися на найвищу межу розумових можливостей учнів («зону найближчого розвитку» за Л.С.Виготським) з метою її поступового підвищення.

Ця зона обмежена, тому що навіть за допомогою дорослого дитина не здатна впоратися із завданням, які вимагають значно більшого рівня пізнавального розвитку. Виготський підкреслював, що для повного розуміння когнітивного розвитку дітей і відповідної побудови навчання необхідно знати як актуальний, так і потенційний рівень їхнього розвитку.

Пізнавальний розвиток дітей відбувається тоді, коли вони беруть участь у діяльності, яка дещо перевищує їхню компетентність, і одержують допомогу від дорослих або від більш досвідчених товаришів. Те, що дитина сьогодні робить за допомогою дорослого, завтра вона робитиме самостійно; те, що входило до зони її найближчого розвитку, у процесі навчання переходить до зони актуального розвитку.

Сучасна педагогіка ґрунтується на положенні про тісний взаємозв'язок та взаємозумовленість навчання і розвитку: навчання опирається на досягнутий рівень розвитку і сприяє подальшому удосконаленню дитини, її переходу на наступний, вищий рівень. Але розвиток залежить від змісту і організації навчання, інших соціальних і природних факторів. Як організувати навчання, щоб воно забезпечило розумовий розвиток учнів - одна з центральних проблем дидактики.

Навчальний матеріал повинен дещо перевищувати рівень актуального розвитку учня, навчання має вести за собою розвиток.

5. Принцип забезпечення міцності результатів навчання:

- раціональне дозування матеріалу за обсягом;
- різноманітність способів викладу матеріалу;
- розподіл заучування в часі; повторення;
- структурування матеріалу;
- застосування мнемонічних прийомів.

7 + 2 - це число, яке характеризує обсяг уваги і обсяг короткочасної пам'яті.

Якщо треба пам'ятати дуже довго

- перше повторення - відразу після запам'ятовування;
- друге повторення - через 20-30 хвилин після першого повторення;
- третє повторення - через 1 день після другого;
- четверте повторення - через 2-3 тижні після третього;
- п'яте повторення - через 2-3 місяці після четвертого повторення.

6. Принцип науковості навчання.

Цей принцип має урівноважуватись із принципом доступності.

- всі факти, положення і закони, які повідомляються учням, мають бути достовірними і науково обґрунтованими;
- учнів слід знайомити з історією і досягненнями сучасної науки;
- використовувати дослідницькі методи навчання

7. Принцип зв'язку навчання з життям, теорії з практикою вимагає:

розкривати учням практичне значення теоретичного матеріалу, пояснювати, для розв'язання яких життєвих проблем застосовуються ті чи інші знання; спиратися в процесі пояснення нового матеріалу на життєвий досвід і спостереження учнів; застосовувати у навчанні досліди, експериментальні методи перевірки істинності теоретичних положень; проводити екскурсії на природу і на виробництво

На початку пояснення нового матеріалу бажано пояснити, де в житті можна застосувати отримані знання, спиратися на життєві уявлення, власний досвід учнів (екскурсії - в поле, в ліс - біологія, географія, фізика тощо).

8. Принцип врахування вікових та індивідуальних особливостей

У молодших школярів переважає механічна пам'ять, наочно-образне мислення, тому їх вчать, скажімо рахувати на грибочках, яблучках тощо (образна наочність).

У підлітків уже розвивається абстрактно-логічне мислення, тому їм підходить абстрактна наочність (схеми, графіки, діаграми).

Старшокласники мають стійку увагу і спроможні втримати у пам'яті значний масив інформації, тому уроки можна проводити у вигляді лекцій. Що стосується типів темпераменту учнів і учителя, то тут також виникає багато проблем, складно, наприклад, дотриматися рівнозначності у діяльності вчителя-холерика і учня-меланхоліка. До флегматика, навпаки, треба звернутись серйозно і різко аби він вас зрозумів. Є два основних стилі пізнання, і відповідно є два типи людей: - інтроверти (чорно-біле сприймання) Та екстраверти (помічають відтінки та напівтони,

зосереджуються на тому, що їх цікавить) Так, скажімо, багатьом учням геть не подобається проблемний виклад матеріалу, їм треба все «розжувати». Учні з слабкою нервовою системою

- не ставити несподіваних запитань і не вимагати швидкої відповіді;
- не можна давати для засвоєння за обмежений проміжок часу великий за обсягом, різноманітний, складний матеріал; потрібно розбити його на окремі порції і пропонувати їх поступово, у міру засвоєння учнями;
- не змушувати відповідати з нового, щойно засвоєного на уроці матеріалу; слід відкласти опитування на наступний урок, давши можливість учневі попрацювати вдома;
- обережно оцінювати невдачі учня, оскільки він і сам гостро переживає їх;
- створювати спокійну обстановку, не відволікати учня і не переключати його уваги.

2.Learner-Centered Principles for Teaching

1. ***Actively Engage Learners:*** ensure learning material is stimulating, relevant and interesting; explain material clearly; use a variety of methods that encourage active and deep approaches to learning, as well as adapt to evolving classroom contexts.
2. ***Demonstrate Empathy and Respect:*** show interest in students' opinions and concerns; seek to understand their diverse talents, needs, prior knowledge, and approaches to learning; encourage interaction between instructor and students; share your love of the discipline.
3. ***Communicate Clear Expectations:*** make clear the intended learning outcomes and standards for performance; provide organization, structure and direction for *where the course is going*.
4. ***Encourage Independence:*** provide opportunities for students to develop and draw upon personal interests; offer choice in learning processes and modes of assessment; provide timely and developmental feedback on learning; promote self-assessment of learning.
5. ***Create a Community for Learning:*** use teaching methods and learning strategies that encourage mutual learning, as well as thoughtful, respectful and collaborative engagement and dialogue.
6. ***Use Appropriate Assessment Methods:*** clearly align assessment methods with intended course outcomes; assess only what you have been teaching; provide clear criteria for evaluation.
7. ***Commit to Continuous Improvement:*** gather formative and summative feedback on your teaching; practice critical self-reflection; consult scholarly literature on teaching & learning; identify clear goals for strengthening your teaching practice, learn experience of other teachers.

3.Teaching Vocabulary at Production Stage

Communication experience 1.

1) The students are asked to take paper and pencils and draw stick figures of boys and girls until the teachers says 'stop'. The teacher chooses a student who has made particularly clear pictures. The teacher asks him to come to the middle of the classroom with his paper.

The teacher: Mario has several persons in his picture. How many boys are there? How many girls are there? Let's guess in English.

Students offer guesses: two girl-s, three boy-s.

Mario corrects their guesses: No, one girl, two boys.

Mario points to the figures he has drawn and says what they are in English.

Communicative experience 2.

The best students are asked to give commands to other students which demonstrate their knowledge of the vocabulary – 'door, window, wall'. Members of the class (a few at a time) are asked to perform the following actions:

- Go to the door!

- Touch the door!

- Open the door! Go back to your seats!

- Touch the floor with your left/right hand!

Communicative experience 3.

The teachers writes the following dialogue on the board, using names of girls in the class where blanks appear.

1st speaker I am thinking of a girl in this room. You have three guesses.

2nd speaker. Are you thinking of _____?

3rd speaker: Are you thinking of _____?

Communicative experience 4. Guessing game.

Pair work. Answering alternative questions.

The teacher writes the following question on the blackboard:

Are you thinking of a _____ or of a _____?

The students work in pairs asking and answering the question.

5/Find someone who... (a substitution drill)

Teacher: Find the boy/girl who is wearing a black sweater

Student 1:.....blue jeans

Student 2:.....a white blouse

4. Приклад педагогічної ситуації з алгоритмом її розв'язання

Контрольну роботу з англійської мови в 9-му класі написали погано. Вчителька незадоволено аналізувала. Коли черга дійшла до Віктора, вона, не стримавши негативних емоцій, без усяких пояснень попросила щоденник, щоб виставити «незадовільно». Юнак не погодився. Вчителька, підвищивши голос, повторила вимогу. У відповідь – мовчання. У насторожені й тиші класу пролунав вирок: «Твоїй впертості я не дивуюся, твій брат такий самий, як ти. Недарма і батько від вас пішов. Від таких синів утечеш мимоволі...». Слова вчительки викликали могильну тишу, а Віктор піднявся і сказав:

«Батько Вам розповість, чому він пішов... Я його про це попрошу. Спеціально для Вас...». *Проаналізуйте дії вчительки. Які принципи виховання було порушено? Спрогнозуйте подальший розвиток подій.*

1. Які методи чи прийоми виховного впливу ви використаєте для успішного розв'язання ситуації?

2. Обґрунтуйте педагогічну доцільність одного з обраних вами методів і прийомів.

3. На які принципи виховання будете опиратись при розв'язанні ситуації?

4. Які способи поведінки вихователя є педагогічно недоцільними при розв'язанні ситуації?

5. Запропонуйте оптимальний варіант розв'язання ситуації (ваші конкретні подальші дії на місці педагога).

У разі проведення екзамену дистанційно, від буде проходити в двох форматах – 1) виконання письмових тестів з методики й педагогіки (розроблених у гугл-формі); 2) усна відповідь на практичні питання з методики й педагогіки.

Тести з методики та педагогіки включають завдання множинного, альтернативного вибору, на поєднання та групування. Питання тесту з педагогіки охоплюють зміст педагогічних дисциплін «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи». На виконання кожного з тестів відводиться 15 хвилин.

Нижче наводяться приклади тестових завдань.

Приклад тестового завдання з методики навчання іноземних мов на групування.

Task 1. Divide the following characteristics into 2 groups – 1) Learner centered paradigm; 2) Teacher Centered Paradigm:

- a) Knowledge is transmitted from teacher to student;
- b) Students are actively involved;
- c) Teaching and assessing are separate;
- d) Emphasis is on using and communicating knowledge effectively to address enduring and emerging issues and problems in real-life contexts;
- e) Culture is cooperative, collaborative, and supportive;
- f) Only students are viewed as learners;
- g) Emphasis is on right answers;

- h) Emphasis is on generating better questions and learning from errors;
- i) Professor's role is to coach and facilitate Professor and students evaluate learning together;
- j) Professor's role is to be primary information giver and primary evaluator

Приклад тестового завдання множинного вибору з педагогіки.

1. За характером пізнавальної діяльності учнів методи навчання поділяють на:
 - 1) методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності, методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності;
 - 2) словесні, наочні, практичні;
 - 3) пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі;
 - 4) методи набуття нових знань, методи формування умінь і навичок, методи застосування знань, методи закріплення знань, методи перевірки знань, умінь і навичок.